

Denne lille publikation er en genudgivelse af nogle artikler fra årene 1883-92, skrevet af lægen og forfatteren Iver Iversen, Nr. Nebel. Han skildrer den sydvestjyske egn og dens befolkning ud fra sit eget udgangspunkt som praktiserende læge.

Den meget velskrivende Iversens beretninger er nok en genudgivelse værd (de er samlet især fra *Ude og Hjemme* og *Illustreret Tidende*); ikke mindst i denne meget fine form, hvor artiklerne er illustreret med de oprindelige ledsagetegninger, udført af gode kunstnere som f.eks. Erik Henningsen og Laurits Tuxen.

Ib Gejl

Rolf Fladby og Harald Winge (red.):
By og bygd. Stad og opland. (Norsk lokalhistorisk Institut, Oslo 1981).
249 s.

Bogen bringer en række indlæg og diskussioner fra et interskandinavisk seminar i 1979. De danske bidrag er skrevet af Knud Prange, Henrik Fode, Ole Degn, Ole Hyldtoft og Luise Skak-Nielsen. For mange år siden drøftede H.P. Hansen, Herning Museum, og anmelderen, om kulturpåvirkningen var gået fra land til by eller omvendt, uden at et resultat blev nået, og problemet er så kompliceret, at et entydigt svar ikke kan gives. De fem danske forskere har gjort sig fortjent ved at fremdrage nyt materiale til belysning af spørgsmålet, men er ikke nået til nogen afgørelse af det. Det kunne heller ikke ventes, da forholdene er forskellige fra sted til sted, og netop deri ligger måske lokalhistoriens største værdi, at hvert enkelt stedligt samfund ud fra naturforhold, trafikale forudsætninger og meget andet kan opvise særtræk, der ikke findes andre steder, uden at det derfor skal benægtes, at der er andet, der er fælles for alle købstæder, og

noget, der kun karakteriserer de landlige bebyggelser; og at der er et uundgåeligt samspil mellem byen og dens opland, som Ole Degn viser det på det befolkningsmæssige område. Luise Skak-Nielsen betoner med rette, at forskellen mellem by og land ikke alene er lokalt bestemt, men også socialt, så der på landet fandtes folk, der levede efter byens levevaner. Forskningen står dog ved sin begyndelse, ikke ved sin afslutning, og foreløbig gælder det om at samle materiale og gennem punktundersøgelser at få klaret de enkelte sider af lokalhistoriens problematik eller i det mindste fremdrage dem, som denne bog viser det.

Helge Søgaard

Kolding i det tyvende århundrede indtil kommunesammenlægningen i 1970.
I-II, 1978 og 1979. (Vejle Amts historiske samfund, 1979). 311 s. og 326 s.

Koldings historie fra middelalder til nutid udkom i 1910 – med næsten 600 sider – forfattet af P. Eliassen. Selv om den er noget gammel i oplæg og indfaldsvinkler på byhistorie, så har bestyrelsen for Vejle amts historiske Samfund dog fundet bogen så værdifuld, at det har ladet den genoptrykke. Det er forklaringen på, at den nye fremstilling af Kolding bys historie alene skal belyse de første 70 år af vort århundrede – efter planen i 3 bind, hvoraf de to nu er udsendt.

Værket er stærkt tematisk orienteret. Første bind indeholder således 4 hovedafsnit eller afhandlinger, som indholdsfortegnelsen benævner dem: Der indledes med Koldinghus og staldgården, dernæst følger en behandling af Koldingegnens terræn og jordbundsforhold, så følger et afsnit om Koldings topografi, før der slutes af med et afsnit om byens erhvervsliv.

Andet bind består af 5 afhandlinger: Om kirkelivet, skolevæsenet, sport og friluftsliv, før bindet afrundes med afsnit om fagbevægelse og modstandskamp.

Naturligvis kan der være fordele ved en så håndfast disposition, men ulemper er desværre også, at helheden let forsvinder, og værket derved måske falder noget fra hinanden. Der mangler således en overordnet samlet indledning; ganske vist har Koldinghus haft afgørende betydning for byen, men for den udenbys læser havde det været nok så rimeligt med en kort redegørelse for den politiske, sociale, befolkningsmæssige og erhvervsøkonomiske baggrund som ramme for den senere så omfattende fremstilling.

Denne meget snævre lokale ramme ses desværre også i de enkelte hovedafsnit. Gunnar A. Engbergs afsnit om Koldings erhvervsliv giver således mange – særdeles mange – værdifulde informationer om byens erhvervsliv, enkeltvirksomheder, store som små fra såvel handel, håndværk som industri m.m. Men også her mangler den overordnede analyse. Hvorfor blev erhvervslivet som det blev – og hvorved var eller er det forskelligt fra andre danske byers. Der mangler med andre ord udblik, det bliver for lokalt, og det er en skam, for der er meget godt stof i det afsnit. Et eksempel på et udmærket virksomhedsportræt er stykket om Diesella, der fra 1948-1967 producerede først hjælpemotorer til cykler og siden seriefremstillede knallerter. Fabrikanten, Eli Andersen, kendte den tids drenge næppe, men diesella'en kendte og drømte alle om.

Når disse kritiske indvendinger er fremført, så skal det også fremhæves, at værket er sjældent fuldendt i sit layout, udført af grafikerens Ole Johannessen. Også billedmaterialet er der gjort meget ud af, og netop på den

valgte papirkvalitet kommer det til sin fulde ret ligesom de meget fine farvelagte diagrammer.

Der er næppe tvivl om, at værket lokalt må have stor interesse, og der ses derfor frem til det afsluttende bind.

Henrik Fode

Robert Egevang: *Det gamle Sæby*. (Nationalmuseet, 1977). 80 s.

Sæby er en idyl. Det er en fastslået kendsgerning, som må betyde en del for byen i dag i form af de indtægter, de besøgende i turistsæsonen lægger i den. Idyl er noget fredeligt, noget harmonisk, men også noget stillestående, et begreb, der gerne tillægges noget, der er gammelt. »Sæby har bevaret en atmosfære af stille købstadsidyl fra 1800-årene«, skriver Robert Egevang i sit forord. Den har bevaret en del huse og sikkert også en del atmosfære, hvad det så er. Men idyllen? Er det ikke en nutidig opfindelse? Der tales og skrives så ofte om gamle dages stille liv i de små købstæder. Men der har da boet mennesker i dem, levende mennesker, og de er – og var – i virkeligheden sjældent særlig idylliske. De fleste af dem møder man kun som husejere, byggherrer og ombyggere i Egevangs bog, og det er også fuldt tilstrækkeligt, for dels er byens historie mønsterværdigt beskrevet af Paul G. Ørberg og Ejnar Jakobsen i deres »En by ved havet« fra 1970, dels har meningen her kun været at give den rejsende en »fører« i hånden til en slentretur gennem byen. Og det er blevet en god fører – og en charmerende tillige.

I 1968 udsendte Nationalmuseets 2. afdeling »Bevaringsplan Sæby«, der førte til tinglyste bevaringsbestemmelser for en række ejendomme. Planen var bl.a. baseret på forskellige arkivundersøgelser, som åbenbart ikke alle kom med i beskrivelserne, men som til